

Stichting Familiearchief De Clercq



Nieuwsbrief

Nr. 11, December 1998

Aan de Stichters en Donateurs,

Waarde familieleden,

Nog één jaar scheidt ons van het veelbesproken millenium. Toen het jaar 1000 naderde, vreesden onze voorouders het einde der dagen. Het viel allemaal reuze mee. Ook nu weer zijn wij beducht voor de magische datum, al is het ditmaal niet de hellebliksem die wij vrezen, maar het uitvallen van vitale functies in de samenleving. Het is waarachtig een moderne ballade: de tovenaarsleerling en de elektronica. Een enkeling van ons verdient zijn brood in computerwereld - ook deze familie gaat met zijn tijd mee - en heeft er kopzorgen aan, of juist extra veel orders! Voor de rest is het afwachten.

Om dit afwachten wat te veraangemen, gaat het bestuur van FadeC onverdroten verder de geschiedenis van ons geslacht uit te pluizen en u daarover verslag te doen. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat alle activiteit ook nu weer komt van ons jongste bestuurslid Daan [XVIa.5], die sinds 28 juni de trotse vader is van Steven Daniël; proficiat! In deze Nieuwsbrief vindt U een nieuwe greep uit zijn groeiende familiehistorische databank. Hij hoopt hieruit in de toekomst een degelijke familiegeschiedenis samen te stellen, en het bestuur maakt al voorzichtige rekensommetjes over de produktie van zo'n boek, waarin ook vele portretten en afbeeldingen van woonhuizen zouden kunnen worden opgenomen.

In het najaar van 1999 wil het bestuur weer eens een familiedag houden, waar jong en oud elkaar in ongedwongen sfeer kunnen ontmoeten. De lokatie zal zijn de Olmenhorst in de Haarlemmermeerpolder, historische grond voor onze familie. U hoort hierover nader van ons.

Tot slot een komende wijziging in het bestuur. Peter [XVIIe] ziet zich gedwongen de juist van Willem Adriaan [XVIe] overgenomen voorzittershamer alweer over te dragen, omdat hij zich in de zomer van 1999 met zijn gezin zal vestigen in Londen. Wij zullen u op de hoogte houden van de gevolgen voor het FadeC-bestuur.

Prettige Kerstdagen en een voorspoedig 1999!

Deze nieuwsbrief bevat de volgende bijdragen:

1. Mutaties en aanvullingen Familieboek 1992
2. Adreswijzigingen
3. Het onderzoek in Gent
4. De Amerikaanse familieleden
5. De familie buiten aan het Gein
6. Scribenten blijven welkom

1. Mutaties en aanvullingen Familieboek 1992

Geboren:

- p. 8: **Steven Daniël de Clercq**, geb. Amsterdam 28 juni 1998, zn. van Daniël Cyril [XVIIIa.5] en Gwendolyn Meijer.

Getrouwd:

- p. 8: **Rensje Aleide Caroline de Clercq** [XVIIa.1], tr. Groningen 3 okt. Mr. **Merijn Johan George Alexander Platteel**, geb. Amsterdam 2 sept. 1967, zn. van Henricus Albertus Cornelis en Mathilde Elisabeth Maria Deur.

Overleden:

- p. 8: **Elisabeth de Clercq** [XVa.5], † Rome 28 dec. 1997; haar urn is bijgezet in het familiegrafje op de Olmenhorst.

Rectificatie:

In de vorige nieuwsbrief werd het overlijden gemeld van Loukie de Clercq [XVc.2], de echtgenote van Louis Jacques (Boy) Quarles van Ufford. Daarbij werden haar volledige voornamen echter foutief gespeld; deze moesten zijn: Louise Coralie. Onze welgemeende excuses voor deze storende fout.

Adreswijzigingen

- p. 9: **Adriaan Jacob de Clercq** [XVIIIf]: St. Amans, 12550 Brasc, Frankrijk
- p. 11: **Herman Adriaan de Clercq** [XVIIf]: Soesterbergsestraat 11, flat 107, 3768 MA Soest

Het onderzoek in Gent

In de vorige nieuwsbrief kon met enige trots een nieuwe stamvader aan u worden gepresenteerd, te weten: Pieter de Clerc, die in 1439 in Gent overleed en er in 1414 was gehuwd met een zeker Katheline Rommel(in)s. Gelukkig kan worden gemeld dat sindsdien onze kennis over het oudste voorgeslacht weer verder is vergroot. Hierin hebben overigens de moderne communicatiemiddelen en één persoon een belangrijke rol gespeeld.

Door het speuren op het internet ben ik in contact gekomen met een gedreven Gentse onderzoeker, Erik Verroken genaamd. Zijn vroege voorouders stamden waarschijnlijk af van een oud geslacht De la Roke, die reeds in de 13e eeuw in Doornik (Tournai) woonde. Enkele generaties van zijn familie hebben echter in Gent gewoond, waaronder de gebroeders Jan en Jakob vander Roke, die er beiden aan het einde van de 14e eeuw in de archieven opduiken. Jakob bezat een grote brouwerij in de Burgstraat en Jan, meester lijnwaadwever van beroep, woonde ofwel in hetzelfde complex, ofwel in een steeg naast de woning van zijn broer. Nu verzamelt Erik Verroken niet alleen gegevens over deze

voorouders, maar ook over hun naaste verwanten, hun sociaal-economische relaties en zelfs over personen die eveneens in de Burgstraat woonden. Het is zijn uiteindelijke streven om op basis van al deze gegevens een gedegen historisch werk te schrijven over “Gentse burgers onder de Bourgondische hertogen”, waarin hij zal proberen een beeld te geven van de stad en haar burgers in de periode 1380-1453, gezien door de ogen van de brouwer Jakob vander Roke.

Maar wat wil nu het geval (en waarom schrijf ik dit alles dus)? Jan vander Roke, de rechtstreekse voorvader van Erik, werd in 1409 aangesteld als voogd over de kinderen van Jan Rommel en Lisbette van Bassevelde. Hun twee jongste dochters waren, jawel, Katheline Rommels, die in 1414 met Pieter de Clerc trouwde, en Mergriete Rommels, die omstreeks 1409 trouwde met Goessin de Clerc, een broer van Pieter! Enkele weken geleden heb ik weer eens een aantal dagen zelf Gent en haar archieven bezocht en ben ik er elke avond bij Erik en zijn vrouw te gast geweest en u zult zich kunnen voorstellen dat het een bijzondere ervaring was om samen het glas te heffen in de wetenschap dat onze verre, verre voorouders bijna 600 jaar geleden elkaar zeer goed gekend hebben en waarschijnlijk ook verwant waren! Want Erik vermoed inmiddels dat ook deze Jan, in eerste huwelijk, met een Rommel getrouwd is geweest.

Via het internet en gedurende onze contacten in Gent heeft Erik Verroken mij allerlei belangrijke informatie kunnen toespelen, ondermeer over de familie Rommel. Zo blijkt Jan Rommel, de schoonvader van Pieter en Goessin de Clerc, een niet onbelangrijk textielkoopman te zijn geweest, die op vrij grote schaal handel dreef met de “oesterlinghe”, Hanzekooplieden uit vooral Noord-Duitsland. Dat de familie in Gent aanzien genoot, blijkt wel daaruit dat Claeys (of ook wel, op zijn Picardisch: Colaert) Rommel, een zoon van Jan uit een eerder huwelijk en dus een zwager van Pieter en Goessin, in de jaren na 1419 enkele malen schepen van Gent was, ofwel zitting had in het stadsbestuur.

Inmiddels was ook de naam bekend geworden van de vader van Pieter en Goessin, te weten: Denys de Clerc. De broers zijn namelijk beiden, los van elkaar, in de archieven vermeld gevonden als “filius”, i.e. zoon van Denys, respectievelijk Niis (een afkorting). Het was na deze ontdekking zaak geworden om gericht in de oude registers te zoeken naar deze nieuwe stamvader, die naar schatting geboren moet zijn omstreeks 1365/70. Zulk onderzoek is een tamelijk tijdrovende

bezigheid en hiervoor moest dan ook een vervanger worden gevonden voor Dieter Van Campe, die voorheen in opdracht van onze stichting speurwerk verrichtte, maar daar nu geen tijd meer voor had. Een nieuwe onderzoeker vond ik door bemiddeling van prof. Marc Boone, van de faculteit Middeleeuwse geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Gent. Hij bracht mij in contact met Laurence Derycke, die zojuist met de hoogst mogelijke onderscheiding was afgestudeerd op een studie naar een Gentse wijk in de periode 1480-1520 en daardoor zeer goed bekend is met de oude stadsarchieven. Zij gaf aan bereid te zijn de fakkel van Van Campe over te nemen, tot januari, wanneer zij zal beginnen met promotieonderzoek. Aan de hand van de in eerdere nieuwsbrieven reeds gememoreerde notities van mevrouw Baudts heeft Laurence vervolgens gezocht naar vermeldingen van Denys de Clerc in de periode 1350-1410, maar..... helaas vergeefs. En dit brengt ons op een cruciaal punt in het onderzoek naar ons vroegste voorgeslacht. Er is nu namelijk reden om aan te nemen dat Denys de Clerc ook nooit in Gent woonachtig is geweest en dat zijn zoons Pieter en Goessin de eersten van onze familie waren die zich in deze stad hebben gevestigd. Temeer daar de broers, volgens de nu beschikbare gegevens, hun bezit in Gent niet hebben geërfd, maar gekocht. Zij hadden echter wel bezit buiten de stad, dat zij mogelijk geërfd hadden. Pieter bezat verschillende percelen land in de parochie van Eerdegem (tegenwoordig: Erondegem), terwijl Goessin grond had in de parochie Erpe. Deze parochies grensden aan elkaar en dit maakt aannemelijk dat de stukken grond van de broers “patrimonia” waren, ofwel afkomstig uit de nalatenschap van hun ouders. Erpe en Erondegem liggen zo’n 35 km ten zuidoosten van Gent, even buiten Aalst. Wellicht was Aalst dan ook de stad waar Denys de Clerc woonde en Pieter en Goessin werden geboren; dit oude stadje kende toen namelijk een textielverversindustrie van belang. Gent maakte in die periode echter een tijd van grote economische bloei door, hetgeen grote migratiestromen naar die stad tot gevolg had. Zou Denys de Clerc dan inderdaad verver te Aalst zijn geweest, met twee zoons die naar Gent trokken, om er te profiteren van de gunstige economische ontwikkelingen? Zou derhalve de “wieg van ons geslacht” niet in Gent, de grote stad aan de Leie en de Schelde, hebben gestaan, maar in Aalst, het kleinere stadje aan het riviertje de Dender? Dit zal hopelijk duidelijk worden wanneer we het onderzoek ook in die richting voortzetten.

Het bezit van de twee broers De Clerc in Gent was overigens niet onaanzienlijk. Over dat van Pieter schreef ik reeds in de vorige editie.

Goessin bezat blijkens zijn staat van goed (opgeemaakt na zijn overlijden in 1423) zelfs twee ververijen, gelegen bij de Freremineurenbrug. Sommige van de stukken textiel, waaronder lange stukken linnen lakens, die in de staat genoemd worden, zullen wel in de ververijen behandeld zijn geweest. Opmerkelijk is dat in de staat voorts wordt vermeld dat Goessin “noyt ter erve quam”. Het lijkt te betekenen dat hij langere tijd niet in de stad verbleef. Mogelijk was hij behalve roodverver ook koopman en hield hij zich een bepaalde periode elders op, om er verfstoffen te kopen of lakens te verkopen. Deze hypothese is niet zo onwaarschijnlijk, daar een zwager van Goessin, Pieter Rommels, ook langere tijd in het buitenland verbleef, vermoedelijk in één van de Hanzesteden (Hamburg, Dantzig, Lübeck?), waarop zijn vader handel had gedreven. Verbleef Goessin wellicht ook in één van deze steden?

Tsja, zo gaat dat met dit soort onderzoek. Waar enerzijds steeds meer duidelijk wordt over de oudste generaties, roepen de nieuwe gegevens anderzijds weer allerlei intrigerende vragen op. Mijn eigen bezoek aan Gent was vooral nuttig voor het beter in kaart brengen van het huizenbezit van de familie in de 15de en 16de eeuw. Hierbij kon Laurence Derycke mij goed terzijde staan, daar zij juist in de daarvoor te raadplegen bronnen bijzonder goed thuis is. Bij de uitkomsten van deze speurtocht zal ik mogelijk in een volgende nieuwsbrief stilstaan.

[Daan C. de Clercq, dec. '97]

De Amerikaanse familieleden

Bleek uit het voorgaande reeds hoe het internet van grote waarde kan zijn bij familieonderzoek, ook bij het leggen en onderhouden van contacten met familieleden overzee is dit medium uitermate nuttig. Zo e-mail ik sinds enige tijd regelmatig met onze Amerikaanse neef Keith Laverne de Clercq sr. [XVIg]; hij was de eerste van zijn tak met wie - inmiddels al weer negen jaar geleden - contact werd gevonden, nadat onze takken elkaar decennia lang uit het oog waren verloren. Keith en zijn vrouw Meralee staan overigens op het punt om hun grote woning in de staat Virginia te verlaten en te verhuizen naar de plek waar hij is opgegroeid: Erieville, in de staat New York, niet ver van het dorp Cazenovia, waar de Amerikaanse stamvader Hendrik de Clercq in 1794 neerstreek. In Erieville staat de boerderij die in 1939 door zijn vader is

gekocht en die nu wordt bewoond door Keith's zoon Keith jr. en diens gezin. Dit familiebezit, gelegen aan een klein meertje, is door Keith sr. in de loop der jaren uitgebreid en hierop zal door hem binnenkort een nieuw huis worden gebouwd.

Behalve met Keith e-mail ik ook met Suzanne de Clercq (geb. 1966). Haar tak was ons bij het uitbrengen van het familieboek in 1992 nog geheel onbekend; slechts haar overgrootvader Nathan Ray de Clercq [XIVh, 1877-1952] staat hierin vermeld. Inmiddels heb ik gegevens ontvangen over al diens twintig nakomelingen, in leeftijd variërend van 9 tot 64, die nu geheel over de Verenigde Staten verspreid zijn.

Suzanne's vader Frank Eugene de Clercq (geb. 1947) was recentelijk op vakantie in Europa en het was zijn bedoeling daarbij ook zijn Nederlandse verwanten op te zoeken. Maar juist voordat het hiervan kon komen, overleed plotseling zijn moeder en keerde hij stante pede terug naar de V.S. Deze treurige gebeurtenis resulteerde wel in de genoemde elektronische correspondentie met zijn dochter. Suzanne de Clercq, getrouwd met George Smith jr., is als "account coordinator" verbonden aan de Cornell University in Ithaca, NY, één van de vooraanstaande universiteiten van Amerika. In die functie is zij vooral verantwoordelijk voor het opstellen van talloze budgetten voor het reilen en zeilen op de campus. Suzanne heeft aangegeven beslist geïnteresseerd te zijn in de familiegeschiedenis en wil bovendien helpen bij het opsporen van de laatste nog missende Amerikaanse familieleden.

Suzanne's grootmoeder overleed overigens op een boerderij in Cortland, NY, die reeds zo'n honderd jaar in die staak van de familie is. "Boerderij" is wel niet echt meer de juiste benaming, daar de meeste van de schuren, alsook het oudste woonhuis zijn verdwenen. Maar de erfgenamen hebben besloten dit familiebezit toch aan te houden.

Cortland ligt evenals Erieville niet ver van Cazenovia, maar Keith en de staak van Suzanne waren desalniettemin niet op de hoogte van elkaars bestaan. Dit is inmiddels anders, en nu Keith naar dit gebied terugkeert, zullen die banden wel worden aangehaald. Zo werkt de stichting ook op grote afstand aan één van haar doelstellingen: het bevorderen van contacten tussen de familieleden.

[Daan C. de Clercq, dec. '97]

De familie buiten aan het Gein

Dit voorjaar verscheen een fraai uitgegeven boek, getiteld *Het Gein. Levensloop van een rivier*. Het Gein is een bijzonder riviertje, lieflijk slingerend door een oer-Hollands polderlandschap onder de rook van de Bijlmermeer, tussen Abcoude en Weesp. Sinds eeuwen is het een plek waar boeren wonen en werken, maar ook waar Amsterdammers ontspanning zochten en zoeken en talloze kunstenaar zich lieten en laten inspireren. Het boek bevat bijdragen van vijftien auteurs, elk deskundig op een ander terrein. Zo is een veelzijdig beeld geschetst van het verleden van het Gein, van de natuur en het landschap, maar natuurlijk vooral ook van de bewoners langs het riviertje en de manier waarop zij met elkaar hun omgeving in de loop van de tijd hebben vormgegeven en beheerd.

Zelf heb ik voor dit boek een artikel geschreven over de diverse buitenplaatsen die hier, vooral in de 17de en 18de eeuw, voor lange of kortere tijd in het bezit waren van doopsgezinde kooplieden uit Amsterdam. Mijn interesse voor dit onderwerp was voortgekomen uit het gegeven dat onze eigen familie aan het Gein verschillende buitenplaatsen heeft gehad. Het leek mij daarom gepast om die delen die hierop betrekking hebben, met de nodige aanpassingen, hier voor de familiekring te herhalen. Overigens zij opgemerkt dat enkele passages voor aandachtige lezers van onze nieuwsbrieven wel bekend zullen klinken; die kwamen reeds in eerdere nummers aan de orde.



“Dit is zeker één van de aangenaamste wegen die men vinden kan; buitenplaats aan buitenplaats; de eene schooner dan de ander.” Deze karakteristiek van een ons onbekende auteur wordt in 1795 met instemming aangehaald door de Nederlandse stad- en dorpbescrijver Van Ollefen, wanneer hij in zijn standaardwerk enige pagina’s wijdt aan het riviertje het Gein. Zelf noemt hij het een “verrukkelijk paradijs, dat men in oogenschouw moet neemen om van deszelfs bekoorelijke ligging een denkbeeld te kunnen vormen.”

Ook nu nog is het Gein een schilderachtig riviertje. De “schoone” buitenplaatsen die vanaf de zeventiende eeuw dit landschap sierden zijn tegenwoordig echter alle, stuk voor stuk verdwenen. Het enige statige gebouw met de allure van een oud buiten dat men er nu nog kan vinden heeft de naam Bijlmerlust en blijkt een zeventiende-eeuws herenhuis dat

tot 1969 in de Bijlmermeer stond. Het moest er wijken voor de bouw van Amsterdam-Zuidoost en werd door een welgesteld zakenman verplaatst naar het Gein.

Hoewel nog maar weinig herinnert aan de tijd dat het Gein een plek was waar Amsterdammers een deftig buitenverblijf hadden, is onderzoek gedaan naar de geschiedenis en bewoning van deze verdwenen buitenplaatsen. Het liet zien dat het Gein geen toplocatie was als de nabijgelegen Vecht en delen van 's-Graveland, maar dat de bewoners van buitens aan het Gein over het algemeen toch behoorden tot de bovenlaag van de Amsterdamse samenleving en meestal beschikten over (zeer) aanzienlijke kapitalen. Vreemd is dat niet; het bezit van een buitenplaats was nu eenmaal slechts weggelegd voor de 'happy few'. Voorts bleek dat onder de eigenaren één sociale groep een opvallende plaats innam, te weten de welgestelde Amsterdamse doopsgezinden. Heel wat van de buitenverblijven aan dit riviertje waren voor langere of kortere tijd in doopsgezinde handen. We kennen de namen van zo'n tiental 'menniste'families die hier een lustplaats hadden; sommige behielden die slechts een aantal jaar, andere daarentegen generaties achtereen. Er is echter geen familie – doopsgezind, noch hervormd – die zo 'alom' met buitenplaatsen aan het Gein vertegenwoordigd is geweest, als de onze. In de loop van bijna tweehonderd jaar hebben leden van vijf generaties hier niet minder dan vijf buitens, voor korte of langere tijd, in bezit gehad.

De eerste telg van onze familie met een buiten aan het Gein was Pieter de Clercq (VIIIa, 1661-1730), koopman aan de Amsterdamse Herengracht (nr. 94), die eerst met groothandel op Zweden, Portugal en de Levant, en later vooral met geldlening en assurantie een zeer groot fortuin van ruim 1,4 miljoen gulden wist op te bouwen (het oude "geslachtsregister" spreekt zelfs van een nalatenschap van 1,6 miljoen). Bij zo'n rijkdom was het bezit van een buitenplaats welhaast een vanzelfsprekendheid voor Amsterdamse kooplieden. Dat Pieter vervolgens koos voor een lustplaats aan het Gein lag evenzeer voor de hand; hij en zijn vrouw Cornelia Block (1667-1745) waren namelijk goed bekend met het riviertje. Cornelia's overgrootvader Laurens Czn. Schouten (1568/9-1642), een rijke brouwer uit Weesp, was omstreeks 1630 de bouwheer geweest van de eerste grote hofstede aan het Gein en verschillende van diens nakomelingen hadden later zijn voorbeeld gevolgd. Hierdoor had Cornelia diverse ooms, oudooms, tantes, neven en nichten die hier reeds een buiten bezaten. Pieter de Clercq had zijn

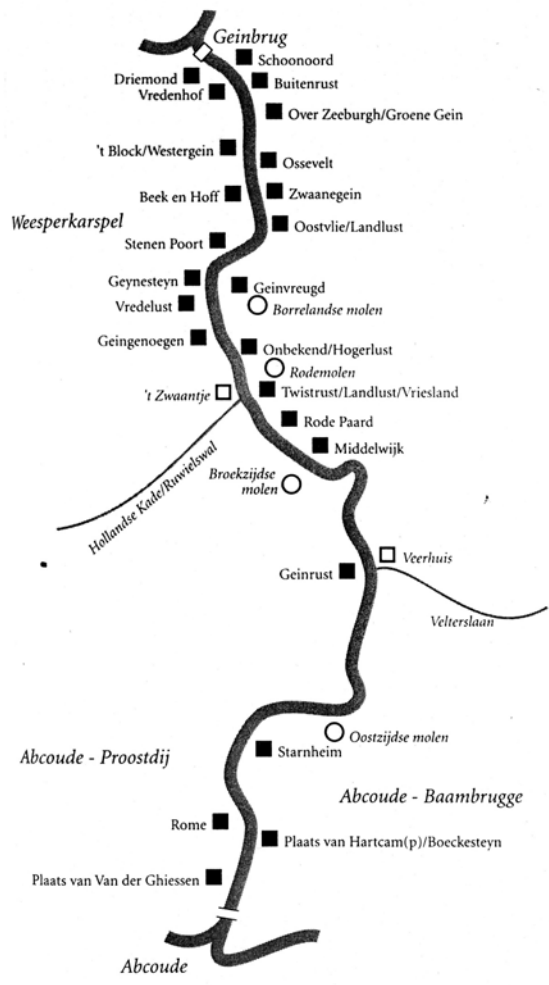
oog laten vallen op een nog naamloze hofstede aan de noordzijde¹ van het Gein, die omstreeks het midden van de zeventiende eeuw was aangelegd door Jan de Bats († 1669), een oudoom van Cornelia. In december 1707 kocht Pieter de plaats voor de som van 20.000 gulden. Hoewel naamloos moet de hofstede onder het beheer van De Clercq een aantrekkelijk buitenverblijf zijn geweest, als we de woorden mogen geloven die de dichter Claes Bruin er aan wijdde, in diens gedicht voor het huwelijksfeest van Pieters dochter Elizabeth de Clercq met Gerard van Heyningen, dat in juli 1711 hier aan het Gein werd gevierd:

*ô Lustplaats waardig om te roemen!
Zo cierlyk beplant,
Het welk men om haar stand,
Wel Schoongezicht mag noemen.
Wat oog verdwaalt hier niet,
Als 't zo veel wond'ren ziet?
Daar alles even geurig bloeit,
Waar langs de Gainstream zachjes vloeit,
En loopt voorby de dreeven
Die koele schaduw geeven
Waar op de schelle nachtegaal
De herten wegrukt door haar taal.*

De tuinen waren aangelegd volgens de richtlijnen van de formele, op het Franse classicisme geïnspireerde tuinarchitectuur, die op dat moment in de mode was, met geometrisch geordende lanen, hoge geschoren heggen als coulissen, parterres, hardstenen beelden, fonteinen en cascades. Een nauwkeurige 18de-eeuwse kaart van de Gein- en Gaaspolder geeft nog enig idee van deze aanleg. Pieter de Clercq had aan het Gein overigens ook nog eens de kleinere, aanpalende hofstede Geynesteyn gekocht, wellicht omdat zijn gezin, met negen getrouwde kinderen en later nog veel meer kleinkinderen, te groot was geworden om, bij gelegenheden, iedereen op comfortabele wijze te kunnen huisvesten. Dat de kinderen van Pieter en Cornelia graag met hun aanhang vertoefden op het buiten van hun ouders, blijkt uit een gedichtenbundel van één van de schoonzons: Bartholomeus van Leuvenig (1691-1759), de echtgenoot van Janneke de Clercq. Hij was sinds 1716 doopsgezind leraar (predikant) bij de gemeente waar de De Clercq kerkten, die van

¹ Ik volg hier de huidige verdeling in noord- en zuidzijde, hoewel men vroeger sprak van west en oost, een verdeling die ook meer voor de hand ligt (vgl. afb. 1)

BUITENPLAATSEN EN HERENHUIZINGEN



Afb. 1. De buitenplaatsen en herenhuizen aan het Gein. Vijf hiervan zijn korte of langere tijd eigendom geweest van leden van de familie de Clercq. In chronologische volgorde: Vredelust, Geynesteyn, Driemond, Beek en Hoff en Schoonoord.

't Lam en de Toren aan het Singel, en heeft behalve enkele leerredenen ook een bundel stichtelijke gezangen uitgegeven. Die bevat ondermeer een *Stichtelijke Geinzang*, waarin hij de rust van de Geinstroom stelt tegenover de drukte van Amsterdam:

*Hoe gelukkig is het leven
Daar men, buiten Stadsgewoel
Zich tot stilte kan begeven,
En de Nyd niet staat ten doel!
Daar men, in een stil genoegen,
Steeds Gods wonderen beschouwt!
Daar het herte, zonder wroegen,
Zich den besten tempel bouwt!...
't Y, bedekt met ryke kielen,
Zo van Zuiden als van Noord,
Vergenooge slaafsse Zielen;
't Gein, met zyne stille baaren
Daar men, zonder zorg of schroom,
Veilig op kan Speelevaaren,
Is my aangenaamer stroom.*

In 1743, toen Pieter de Clercq inmiddels was overleden, en zijn weduwe Cornelia Block een oude vrouw was, besloot zij Geinesteyn van de hand te doen, maar wel onder de voorwaarde dat de koper of een volgende eigenaar nooit een tuinhuis, prieel, of iets dergelijks zou bouwen aan de wal of in het Gein, opdat het uitzicht van de De Clercqen nooit zou worden belemmerd. Vrijwel tegelijkertijd deed Cornelia de nog altijd naamloze buitenplaats officieel over aan haar oudste zoon Pieter de Clercq (IXa, 1700-1757). Hij was het die de plaats zijn uiteindelijke - overigens weinig fantasievolle - naam Vredelust gaf.

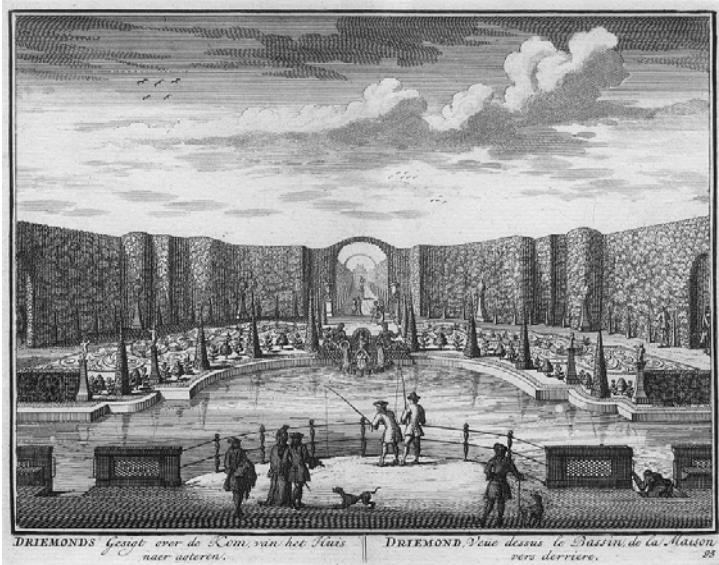
In 1750 werd Pieter verkozen tot buurtmeester van Weesperkarspel, het baljuwschap waarbinnen een deel van het Gein gelegen was. De vier buurtmeesters vertegenwoordigden de ingelanden en werden door de schepenen benoemd uit diegenen die de meeste belasting betaalden. Zij hadden hoofdzakelijk financieel-administratieve taken; zo waren zij belast met de inning van de belastingen en de registratie van verkoop van land en huizen. In 1750, het jaar waarin Pieter de Clercq was aangesteld, moesten zij echter ook zorgen voor huisvesting, hooi, stro, brood en dergelijke voor de troepen die van staatswege door hun gebied trokken. Onverdeeld gelukkig met de hem toegevallen eer was Pieter overigens niet, want reeds na enkele maanden verklaarde hij dat hij zich “wegens drukte met het buurtmeesterschap niet meer [kon] bemoeien”.

Nadat hij zijn termijn van een jaar had uitgediend droeg hij daarom het onder hem berustende koffertje met de papieren en ruim 1.882 gulden aan contanten, die de affairen en zaken van Weesperkarspel betroffen, over aan een van zijn collega's.

Pieter werd als buurtmeester in 1752 opgevolgd door zijn jongere broer Jacob de Clercq (IXb, 1710-1777), die vier jaar eerder eigenaar was geworden van de grootste en mooiste buitenplaats aan het Gein, de reeds genoemde Driemond. Jacob kon de functie blijkbaar beter inpassen in zijn agenda, want hij zou deze voorts elf jaar vervullen. Toch zat hij allerminst om activiteiten verlegen. Behalve koopman en assuradeur was hij 22 jaar lang directeur van de Oostersche Handel en Reederijen, mede-oprichter en directeur van de - nog altijd bestaande - Maatschappij tot Redding van Drenkelingen, diaken bij 't Lam en de Toren, alsook regent van het weeshuis van deze gemeente en tenslotte actief lid van twee genootschappen. Jacob was bovendien een muzikaal en wetenschappelijk geïnteresseerd man. In zijn deftige woonhuis aan de Keizersgracht, tegenover de Westerkerk, bezat hij diverse huisorgels, waarvan één van uitzonderlijke omvang, en een grote verzameling natuurkundige instrumenten.

In 1759 was Jacob een aantal malen gastheer van de Zweedse geleerde Bengt Ferrner die hij ook meenam naar zijn buiten aan het Gein. Dankzij het bewaard gebleven reisdagboek van de Zweed hebben we een uitvoerige beschrijving van Driemond:

Het huis is groot, mooi en twee verdiepingen hoog, met een plat dak waar een galerij omheen loopt, om daar te wandelen en overdag de omliggende streken en 's nachts ongehinderd de pracht van den hemel te bezien. Voor het huis was een mooie fontein, die alleen 20.000 gulden gekost had. Achter het huis in den tuin was een nog grootere met een kleinen waterval. Tusschen het huis en den laatst genoemde jet d'eau was een groote vischvijver, helemaal gemetseld; het was een groot vermaak, om daar de visschen te voeren, die in grooten getale aan kwamen zwemmen en uit dartelheid soms helemaal uit het water sprongen. Midden in den tuin was nog een grooter vischvijver en aan het eind daarvan een kostbare menagerie; ik heb er nooit een gezien, die daarmede vergeleken kon worden, noch wat de vogels betreft, die men er daar op na hield, noch wat het gebouw zelf en de inrichting daarvan betreft. De vijver voor de zeevogels was heel sterk gemetseld in den bodem, en overal van klinkers. Het was niet vierkant, maar ovaal met verschillende ornamenten aan de kanten. De randen ervan waren niet



steil, maar zó gemetseld dat zij met een bocht afliepen. Rondom den vijver waren zeer breede gangen en daaromheen sierlijke gebouwen, die deels dienden voor vogelkooien, deels voor de menschen om naar de dieren te kijken, kaart te spelen, te triktrakken, enz., waarvoor alles volkomen in orde op zijn plaats was. Daar waren verschillende water- en landvogels, gewone en zeldzame, als pauwen, paarlhoendren, faisanten, pikzwarte pauwiezen [een Oost-Indische soort], wolhoenders, etc. Niet ver van de menagerie was een kolfbaan, en in de onderste verdieping van het groote huis, vlak voor de fontein en den vijver, was een billardzaal. Hier kon het aan genoegen niet ontbreken, vooral wanneer men in gezelschap was van den Heer De Clercq en diens familie, die zich op allerlei manieren moeite gaven om ons te vermaken. De lusthof zelf, waarin het huis stond, was 630 el [434 meter] lang en 200 [138 meter] breed. Aan den zuidkant daarvan was een bijna even grooten moestuin gevuld met allerlei goede zaken, en aan den anderen kant daarvan een groot doolhof.

Behalve het jaarlijkse onderhoud heeft het aan de eigenaars, die het vóór De Clercq bezaten 500.000 gulden aan aanleg gekost. De Clercq [had] het fortuintje om het te kunnen kopen voor 16 à 17.000 gulden contant; de koopsom die De Clercq er voor gaf is alleen reeds betaald met het lood dat aan de beelden en waterleidingen is. De Clercq onderhoudt jaarlijks tien personen voor dit buiten om er voor te zorgen; het jaarlijksch onderhoud ervan komt hem op ongeveer 1.000 ducaten.

Deze hoge kosten waren uiteindelijk ook voor Jacob de Clercq niet meer op te brengen; de zaken gingen minder goed dan voorheen en daarom besloot hij in 1770 Driemond van de hand te doen. Eerst werden de tuinsieraden en andere toebehoren geveild, waaronder een “extra fraaije en ongemeene” partij hardstenen standbeelden, vazen, termen en groepen, voor het grootste gedeelte gemaakt door de beroemde beeldhouwer Jacob van Logteren de Oude, voorts een fraaie fonteinkom met grotwerk, een hardstenen koepel met zes schuiframen, een spiegeljacht met veertien ramen en een grote partij vruchtbomen en een aantal ananasplanten. Hierna werd de hofstede zelf, met het herenhuis, de stal voor tien paarden, het ruime koetshuis en de tuinmans- en knechts-woningen, geveild voor f 14.000. Jacob kocht vervolgens het meer bescheiden Duyllaan in Bennebroek.

Tijdens het drie dagen durend verblijf van Ferrner op Driemond bracht de Zweed ook een bezoek aan Vredelust, van Jacobs schoonzuster Sara van Leuvenig, inmiddels weduwe van Pieter de Clercq. Over dit bezoek heeft hij helaas niets meer opgetekend dan dat hij hier voor het eerst van zijn leven kraanvogels zag. Dus ook Vredelust moet een bijzondere menagerie hebben gehad.

De tuinman op Vredelust in die tijd was Dirk Vikkerman, die getrouwd was met Cornelia van Berkem. Aan dit huwelijk zit nog een aardig verhaal vast. Blijkens een huishoudboekje van Sara van Leuvenig was Cornelia van Berkem in 1752 aangenomen als duurste keukenmeid voor het huis aan de Herengracht. Maar omdat het personeel veelal met de familie meetrok naar buiten, kon het tot een romance komen met de tuinbaas Dirk op Vredelust, waarna zij trouwden en Cornelia tuinvrouw werd. Zij woonden in een grote, tamelijk deftig ingerichte kamer aan de rechtervoorkant van het herenhuis, zodat zij goed op het huis konden passen wanneer de familie weer in de stad was. In het familiearchief bevindt zich overigens een uitvoerig verslag “weegens de Rijojelen & Waterloosinge op de Hofsteede Vreede Lust” uit 1763, van de hand van Vikkerman.

Na het overlijden van Sara van Leuvenig in 1766 hielden haar drie kinderen de buitenplaats nog een aantal jaren in onverdeeld bezit, maar in februari 1770 kwam Vredelust toe aan de oudste zoon, ook al Pieter de Clercq (Xa, 1731-1807) geheten. Nog in hetzelfde jaar werd hij benoemd tot buurtmeester van Weesperkarspel.

In 1755 was Pieter getrouwd met de in Monnikendam geboren, maar in Amsterdam opgegroeide geloofsgenote Maria Bruyn. Voor dit huwelijk waren enkele huwelijkszangen geschreven, waaronder één door Pieter Huizinga Bakker, een in zijn tijd vrij bekende dichter en een familielid van Maria. Hij had in zijn uitvoerig huwelijksdicht Vredelust gekozen als decor voor een aandoenlijke scène, waarin Pieter hevig verlangt om zijn geliefde weer te zien, maar moet wachten, omdat zij enige tijd in “het land der Friezen” verblijft. Het is, mede als proeve van zo’n 18de-eeuws huwelijksdicht, wel aardig om daaruit eens wat uitvoerig te citeren.

*De zomer heerschte nog, en kleefde aan telg en bladen,
 Schoon 't wykend zongareel nu naar den keering reedt.
 Het streelend landvermaak hield hof langs duizend paden,
 En 't aardrijk pronkte nog met zijn veelverwig kleed;
 Wanneer De Clercq, beroofd van 't voorwerp zynner liefde,
 Dat, over zee gereisd, hem zugtende achterliet,
 Op vaders landhuis week, om 't leed dat hem doorgriefde
 Te klaagen aan de Hoop, zyn troost in minverdriet.
 De blyde morgenzon steeg uit een bed van roozen
 En geurig veldgebloemte, ontlooken door haar' gloed,
 Zy deedt het deinzend werk, den schoonen hemel bloozen,
 En flikkerde in 't geboomte, en flikkerde op den vloed.
 Het vee scheen in een zee van paerlen zich te baaden,
 En 't zuiderkoeltje smolt, daar 't blaën en telgjes kuscht;
 De Geinstroom vloeide zagt langs kronkelende paden,
 En de akkerbezigheid rees vrolyk uit haar rust.
 Reeds zag men Vredelust, gewoon den nugtren morgen
 Te onthaalen, als het licht in zyne zaalen blaakt,
 Door 't woelend springgety van ongewoone zorgen
 Ontgrendeld en ontrust, en voor de zon ontwaakt.
 Het zag zyn' jongen Heer, van 't klevend dons gevloogen,
 Dat geen kwellaadje boeit, diep peinzende en ontroerd;
 Hij wende nu naar 't oost, verrukt, zyn spelende oogen,
 Nu ging hy ginds, dan hier, verlegen en vervoerd.
 Maar toen het vlamvend licht ter kimme uit op kwam daagen,
 Tradt hij, met sombre treên, de ruime huisdeur uit;
 Spandeerde door den hof, en week in 't diepst der haagen,
 Hier hoorde alleen Natuur zyn zugtend zielgeluid.
 Hier zagen vogeltjes den minnaar mymrend waaren,
 Of leenen aan een' stam, of duiken in het gras:
 Alhier voorspelden zy, uit digt lindeblaëren,
 Dat 's Jonglings huwlyksheil, elk wensch, aanstaande was.*

*“Aanminnig Vredelust”: dus vingen ze aan te kweelen,
Een' wys, die 't luistrend loof op zyne blaadjes ving,
Om die aan 't lugtig windje, uit liefde meê te deelen,
Dat zelf, eerlang, dien toon in Digtters ooren hing, etc. etc.*

Waarschijnlijk was het Pieter die de tuinen rond het herenhuis liet herscheppen in de meer natuurlijke Engelse landschapsstijl, die toen het modebeeld voor tuinen was gaan bepalen. Ook zijn broer Stephanus (Xb, 1747-1819) koos voor deze stijl, toen hij eigenaar werd van Rupelmonde, een prachtige, nog bestaande buitenplaats aan de Vecht. Hij liet hiervoor de priëlen slopen, de boomgaarden rooien en een deel van de grote laan verwijden, waarna een sierlijke beek werd gegraven en tal van bosschages werden geplant, zodat de plaats, volgens een beschrijving uit die tijd, “er oneindig veel beter [uitzag]” (zie de *Nieuwsbrief* van december 1995). Het polderlandschap rond het Gein zal zich overigens minder voor de landschapsstijl hebben geleend dan de meer boomrijke Vecht; ontdaan van de geschoren hagen zal hier een wat kale woestijn zijn overgebleven en moet het vele jaren hebben geduurd voordat het geboomte langs de nieuw aangelegde paden en vijvers enig voorkomen kreeg.

Over Pieter bestaat een opmerkelijke anekdote. Eens reed hij met zijn koets over de smalle Geindijk naar Vredelust, toen van de andere kant een zwaar beladen hooiwagen naderde. Passeren was voor Hendrik Antink, Pieters koetsier en trouwe knecht, onmogelijk en keren hoogst bezwaarlijk. Daarop kocht De Clercq ter plekke al het hooi, liet het in de sloot gooien en vervolgde zijn weg! Men kan in deze zeer radicale oplossing een gebrek aan respect voor het beroep van de boer lezen. Toch bestonden er tussen de familie en de boerenstand regelmatige contacten; zoals bij veel van de buitenplaatsen in dit gebied hoorde bij Vredelust een boerderij die verpacht werd. De pachtvoorwaarden, die we kennen uit de diverse contracten die in het familiearchief bewaard zijn gebleven, bepaalden ondermeer dat de boer volop gras moest leveren voor de paarden van De Clercq en op diens aanwijzen ook mest ter waarde van 25 gulden moest verspreiden over de moestuin en boomgaard.

Pieter en zijn echtgenote kregen slechts één kind dat de volwassen leeftijd bereikte: Pieter de Clercq jr. (XIa, 1757-1805). Op een groot familieportret, geschilderd door Wybrand Hendriks, zien we hem, zijn ouders, zijn uit Harlingen afkomstige vrouw Isabella Stinstra en drie van hun kinderen samen afgebeeld (afb. 5). Pieter jr. moet een wat rusteloze man zijn geweest. Naast zijn werk als compagnon in de familiefirma was hij vele jaren diaken en regent van het Oudevrouwenhuis van de gemeente 't Lam en de Toren. Voorts besteedde hij, met niet minder dan zes lidmaatschappen, veel tijd aan het culturele genootschapsleven van Amsterdam; hij was ondermeer lid, commissaris en eerste secretaris van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen en lid en commissaris van



Afb. 5. Drie generaties De Clercq en drie buitenplaatsen aan het Gein. Links het echtpaar Pieter de Clercq (1731-1807) en Maria Bruyn, eigenaren van Vredelust. Hun zoon Pieter de Clercq jr. (1757-1805) en zijn echtgenote Isabella Stinstra (rechts) bezaten de hofstede Beek en Hoff, doch na het overlijden van haar man en schoonvader verhuisde Isabella naar Vredelus. Maria de Clercq, de oudste dochter (vooraan) zou later trouwen met haar achterneef Gijsbert de Clercq, die van 1812 tot 1821 eigenaar was van Schoonoord. (Doek, 152 x 203 cm; Wybrand Hendriks 1790; coll. Amsterdams Historisch Museum)

negotiatie van de Maatschappij Felix Meritis. Als rechtgeaard patriot had hij zich bovendien, direct na de oprichting in 1783, aangesloten bij de politiek geëngageerde Vaderlandsche Sociëteit. Nadat in 1795 de Bataafse Revolutie zich had voltrokken werd Pieter vervolgens een van de eerste doopsgezinden die zitting kreeg in de Amsterdamse raad. Hij zou - met een onderbreking - raadslid blijven tot zijn dood. Als lid van de stadsregering werd hij ten slotte nog benoemd in een aantal nevenfuncties, waaronder die van superintendent van het Huis van de Gemeente en van de Logementen van Amsterdam in Den Haag en commissaris van het trekkpad op Weesp, van de Hortus Medicus en de Plantage en van de Grote Excijns. Mogelijk was het mede om deze drukke agenda dat Pieter de behoefte voelde om zich in alle rust te kunnen terugtrekken op een eigen buiten. In 1797 kocht hij hiervoor de buitenplaats Beek en Hoff aan het Gein en drie jaar later nog eens de grond van de aanpalende voormalige hofstede Westergeijn, waarvan het herenhuis was gesloopt, maar het koetshuis, de stallen, tuinmanswoning en andere gebouwen waren blijven staan. De twee plaatsen lagen op een steenworp afstand van Vredelust van zijn ouders.

Er is een aardige beschrijving van een feest dat hier in augustus 1805 op Beek en Hoff plaatsvond, ter gelegenheid van het huwelijk van Pieters oudste dochter Maria de Clercq met haar achterneef Gijsbert de Clercq. In een brief aan zijn vriend en mede-raadslid Johan Huydecoper, heer van Maarsseveen en Neerdijk (1769-1836) schreef de trotse vader Pieter jr.:

Dank voor Uwe genegen felicitatie met het Huwelijk van mijne geliefde oudste dochter, dit Huwelijk is Zaterdag voor 8 dagen voltrokken. Zij trouwden te Amsterdam, reeden om 1 uur met de kleine koets na Buyten [...] en daar ontvingen wij de naaste Famille op de Bruyloft, ten 3½ uur aan Tafel. De vrienden die nog na de stad of de Vecht moesten gingen om 7 uur weg, de overige zijn allen gebleeven. Onder de maaltijd had de Bruidegom gezorgd voor Muziekanten - na 't diner gingen wij wat wandelen, etc. Ten 9 uur wierden de lampions opgestoken op beide de plaatsjes, te 9½ uur een Collation waar wij de fatsoenlijke Buuren bij vroegen; dit maakte dat aan dezelfde tafel daar 's middags 29 personen gezeeten hadden 's avonds 34 waaren. Om 11½ uur aan 't wandelen door de laan die ook met lantaarns geillumineerd was. Ten 12 uur wierd 't vuurwerk, dat juist voor Beek & Hoff tussen de weg en 't Geijn was geplaatst, afgestoken en duurde ½ uur; de Broeder van de Bruidegom had dat bezorgd. Wijl er ook wat watervuurwerk was kon men de aanschouwers aan wederzijde goed zien en ik jok niet als ik zeg dat er wel 2000 [sic!] waaren, wel 25 schuitjes waaren in 't Geijn en aan de

overzijde stonden de lieden als op een Amphitheater. 't Weer was zeer gunstig, de muziek bestond uit 8 blaasinstrumenten die over 't water een aangenaam geluid opleverden.

De vraag van UEd. zal natuurlijk zijn in welke kamer heeft zulk een tafel voor 30 of meer menschen kunnen staan? Ik antwoord - de Billard is weg genomen en die kamer met witte muuren zijnde, is door De Vries te Weesp zeer gratieus versierd geweest met guirlandes en [onleesbaar] van groen loof met bloemen in overvloed - elk vond dat alles wel voldaan heeft - dat ons lief was. [...]. De heer van der Bergh van Over Holland [een nog bestaande buitenplaats te Nieuwersluis, aan de Vecht] had de goedheid om mij twee fraaije annanaschen present te zenden en de overige fruchten hadden wij zelf, waardoor het dessert zeer wel gestoffeerd was. De volgende Zondag hebben wij aan alle domesticque [het personeel] ook bruiloft gegeven als wanneer zij ook met 35 aan dien tafel hebben gedineerd. [...]



Afb. 6 Johan Goll van Franckenstein, ' In 't Ghijn' (Zwart krijt, penseel in grijs, 40 x 32 cm, part. coll.). Goll was een goede bekende van Jacob de Clercq van Driemond; Golls compagnon Gijsbert Antwerpen Verbrugge was een zwager van Jacob. Bovendien waren de drie heren mede-oprichters en directeuren van de Mij. tot Redding van Drenkelingen. Zou de opvallend deftig geklede visser wellicht Jacob zijn?

Pieter de Clercq jr. overleed plotseling, na een korte ziekte, in december 1805, slechts enkele maanden na dit huwelijksfeest. Zijn vader Pieter sr., die al geruime tijd weduwnaar was, stierf niet lang daarna, in november 1807. Isabella Stinstra verwierf daarop Vredelust uit de boedel van haar schoonvader, maar voorlopig bleef zij zelf Beek en Hoff bewonen en verhuurde zij Vredelust aan een familielid, Walrave van Heukelom

(1775-1853), die gehuwd was met Joanna de Clercq (Xb.4). Van Heukelom gaf het echter op zijn beurt weer enige tijd in gebruik aan zijn zwager Gerrit de Clercq (XIb), die zich er vervolgens “kostelijk vermaakte”.

In mei 1816 besloot Isabella Stinstra echter haar beide buitenplaatsen te veilen. Maar waar Beek en Hoff inderdaad werd verkocht, werd het geboden bedrag voor Vredelust (f 16.000) te laag bevonden en werd besloten deze plaats te behouden. Wellicht was het echter helemaal niet haar bedoeling om Vredelust daadwerkelijk van de hand te doen, maar wilde zij - zoals wel vaker gebeurde - op deze manier een waardebepaling krijgen. Daarna is zij de buitenplaats in ieder geval zelf gaan gebruiken en werd het een geliefd lustoord voor diverse familieleden; zelfs haar Friese verwanten uit Harlingen en Franeker kwamen graag over voor een verblijf.

Jammer genoeg zijn noch van Vredelust, noch van Beek en Hoff afbeeldingen bekend. Dit valt des te meer te betreuren, daar juist de twee belangrijkste 18de-eeuwse kunstenaars waarvan tekeningen van het Gein bewaard zijn gebleven, goede bekenden van de De Clercqen waren, te weten Johan Goll van Franckenstein (1722-1785) en diens protégé Jacob Cats (1741-1799), de eerste directeur van het Departement der Teekenkunde van Felix Meritis. Goll van Franckenstein was een door de Oostenrijkse keizerin Maria Theresia in de adelstand verheven bankier, lid van de Amsterdamse bankiersfirma Verbrugge & Goll. Zijn compagnon Gijsbert Antwerpen Verbrugge was een zwager en goede vriend van Jacob de Clercq van Driemond. De drie heren waren bovendien in 1767 mede-oprichters en directeurs van de Maatschappij tot Redding van Drenkelingen. Naast dit alles was Goll een zeer verdienstelijk amateurtekenaar en een in binnen- en buitenland vermaard kunstverzamelaar. De doopsgezinde Jacob Cats had een eigen behangselfabriek kunnen oprichten met financiële steun van Goll van Franckenstein en schilderde in die periode ook enkele behangsels naar diens ontwerpen. Tot Cats' clientèle behoorden weer genoemde Gijsbert Antwerpen Verbrugge en Cornelia van Eeghen, geboren de Clercq (IXa.1), de zuster van Pieter de Clercq sr. van Vredelust. Het is al met al meer dan aannemelijk dat Cats en Goll bij hun tekensessies aan het Gein ook de familie De Clercq op hun buitens hebben bezocht.

In 1827 is wel een gedetailleerde, zij het wat amateuristische plattegrond van Vredelust gemaakt (afb. 7). Deze is van de hand van een kleinzoon van Isabella, de dan nog maar 17-jarige Gijsbert de Clercq jr.; hij was

een zoon van Gijsbert en Maria de Clercq, die in 1805 hun huwelijksfeest hadden gevierd op Beek en Hoff. Dit echtpaar was zelf van 1812 tot 1821 eigenaar geweest van de prachtig aangelegde buitenplaats Schoonoord, aan de zuidzijde van het Gein, bij de Geinbrug. Maar toen deze was verkocht zal het gezin veel hebben vertoefd op het Vredelust van (schoon)moeder Isabella. Wanneer we de de plattegrond van Gijsbert jr. bestuderen, valt op dat in 1827 de 17de-eeuwse singelgracht nog altijd bestond; alleen de zijde tussen het huis en het Gein was gedempt, zodat voor het huis een groot plein met bomen was ontstaan. Het kapitale herenhuis zelf was van het type vierkante buitenhuis, waarvan er ook aan de Vecht vele waren, met een symmetrische opzet en aan de achterkant een uitstekende koepelkamer. Aan weerszijden van het huis stonden twee losse gebouwtjes: de biljartkamer links en de tuinmans- en knechtskamertjes rechts. Van gewone tuinen kon men op Vredelust moeilijk meer spreken; er was veeleer een park met borders, in de Engelse landschapsstijl. Een deel bevond zich direct achter het huis, binnen de gracht, en het andere deel weer daarachter. Dit kon via twee bruggen en lange lanen worden bereikt; hier was ook een grote goudvissenkom gegraven. Het gehele park was weer omgeven door een brede sloot. Aan de zuidkant hiervan stond, gedeeltelijk in het water, een koepeltje. Daarin kon men, met uitzicht op de tuinen en de weilanden, genieten van een kop thee en/of een pijp en met elkaar dammen of een partijtje tocquedille (triktrak) spelen. Maar hiervoor kon men ook kiezen voor de zogenaamde Chinese tent, die rechts voor het huis stond, dicht bij de weg. Zulke huisjes zijn naar de huidige smaak wat vreemde bouwsels, maar zij pasten geheel in de chinoiserie-mode van die tijd en waren geliefd bij buitenplaatseigenaren. Ten zuiden van het huis en de tuinen lag de bij de buitenplaats horende boerderij, alsook het koetsenhuis, de paardenstal en het schuithuis, waarin een roeisloep lag om tochten te maken over het Gein. Daar weer achter lagen de menagerie, het kippendoolhof en de uitgestrekte moestuinen en broeikasten. Hier werd door de tuinman, zijn vrouw en de twee tuinknechts Ernst en Jan op vrij grote schaal een variëteit aan groenten en fruit gekweekt, waaronder druiven, perziken en frambozen. Ook van de indeling en het interieur van het huis kunnen we ons een voorstelling maken, aangezien in mei 1829 na het overlijden van Isabella Stinstra (zoals eerder in 1766 en 1808) een uitvoerige inventaris van de goederen op Vredelust is opgemaakt. Hierbij is kamer voor kamer beschreven wat er zich bevond en zonder nu alles te noemen,

kunnen we hierdoor, bijna 190 jaar na dato, een wandeling maken door het huis. Via de entree aan de voorkant kwam men in de gang, waar de aandacht vooral werd getrokken door een buste op piëdestal en een barometer. Direct rechts bevond zich de kleine zijkamer, die hoofdzakelijk lijkt te zijn gebruikt om er thee te nuttigen, want alles stond daarvoor gereed. Aan de linkerkant van de gang was de grote eetkamer. Hier hing boven een lange buffettafel een kristallen kamerkroon. De schouw werd opgesierd door een geschilderd schoorsteenstuk met bloemen. Aan tafel stonden zes stoelen met groentrijpte zitting, maar langs de wanden stonden ook nog eens twaalf geschilderde stoelen met matten zittingen, voor wanneer grotere gezelschappen wilden aanschuiven. In een vaste kast waren de tafelbenodigheden ruim aanwezig, zoals achttien groene roemers, 36 kelken, zes karaffen en twintig paren blauw porselein. Aan de achterkant van het huis bevond zich rechts een grote, goed voorziene keuken, van waaruit men ook de kelder kon bereiken. Links, tegenover de keuken was de grote slaapkamer van Isabella Stinstra, met twee eikenhouten ledikanten, afgewerkt met groen behangsel, en nog een klein bed. Voor de hygiëne waren in een vaste kast twee fonteinen en wasbekkens. Waarschijnlijk heeft deze kamer niet altijd deze functie gehad, maar was ze wel al sinds enkele decennia als zodanig ingericht, daar de hoofdbewoners behoorlijk op leeftijd waren en liever op de begane grond sliepen. De belangrijkste kamer op deze verdieping was ongetwijfeld de achthoekige, deels uitgebouwde koepelkamer, van waaruit men uitzicht had op het park en de tuinen. Het was een groot vertrek, want er stonden niet minder dan negentien stoelen en vier geschilderde tafels. Er kon worden gemusiceerd op een forte piano en er zal zeker ook zijn gedanst. In een mahoniehouten buffetkast was een “liquerkelder” voor de nodige drankjes. Dit was dus echt de kamer om zich voor langere tijd met vrienden en familie op te houden en te vermaken. Ten slotte was op deze verdieping, aan de rechtervoorkant van het huis, naast de kleine zijkamer, een grote kamer die het tuinmanshuis werd genoemd. Hier woonden Hendrik Burger en Hendrika ten Zijthoff, die Dirk Vikkerman en Cornelia van Berkem waren opgevolgd als de tuinman en -vrouw van Vredelust.

Op de eerste verdieping waren negen kamers, waaronder twee slaapvertrekken: de kinderkamer en de grote voorkamer. Maar ook in de bovenkoepelkamer, de kleinere voorkamer en de zogenaamde “groene kamer” stonden behalve tafels, stoelen, kasten en andere meubelen ook een ledikant en/of een bed opgesteld. Wanneer nodig konden dus ook

hierin logées worden ondergebracht. De twee kleinste kamertjes waren het naaikamertje en het provisiekamertje. Maar het meest interessante vertrek op deze verdieping was het grote “kantoor”. Hier stonden niet alleen benodigheden als een kantoorlessenaar en een loketkastje, maar er bevond zich ook een aantal meer bijzondere voorwerpen. Zo hingen er vijf familieschilderijen, waaronder de twee in 1635 door Frans Hals geschilderde portretten van Lucas de Clercq en zijn echtgenote Feyntje van Steenkiste en het doek van Wybrand Hendriks (afb. 5). Verder stonden er een telescoop in een mahoniehouten kast en curiositeiten als een “chambre obscure” en een opgezette vogel onder een stolp.

De bovenste verdieping had twee delen. Ten eerste de bodenkamer, voor het personeel dat met de familie uit de stad overkwam. Daarnaast een grote zolderruimte, waar ondermeer de was werd gemengeld, gedroogd, gestrikt en geperst. Maar er werden ook voorwerpen opgeslagen die in onbruik waren geraakt, zoals een zonnewijzer en een zeer kostbaar smyrnavloerkleed. Ten slotte was, helemaal boven in het huis, de vliering, die eveneens voor opslag werd gebruikt.

De algemene indruk is dat het huis comfortabel en luxueus was ingericht, maar zeker niet overdadig. Het interieur van Isabella's woonhuis aan de Amsterdamse Keizersgracht lijkt heel wat deftiger te zijn geweest. Hierbij moet echter worden aangetekend dat de inventaris van Vredelust is opgemaakt in mei. Wanneer families in het begin van de zomer voor langere tijd naar hun buitenverblijf trokken, werd op een platte schuit veelal nog een flink deel van de huisraad meegenomen.

Toen Isabella Stinstra in 1829 overleed, had zij al haar zeven kinderen overleefd; zij had daardoor alleen kleinkinderen als erfgenamen. Op 22 juni 1829 werd Vredelust toebedeeld aan Bartholomé Hermina Brand (1814-1878), het enige, nog minderjarige kind van Anna de Clercq en haar man, de Waals hervomde Jean Brand van Cabauw. Daaraan voorafgaand, op 16, 17 en 20 juni, was de gehele inboedel op de buitenplaats geveild, inclusief de tuinsieraden, rijtuigen, speel- en bokkenwagens voor de kinderen, de roeisloep met toebehoren, de laurier- en oleanderbomen in houten tobben en dergelijke. We vinden alle honderden voorwerpen opgesomd en beschreven in het bewaard gebleven veilingboekje. Voor de aankondiging van de veiling waren advertenties geplaatst in de *Amsterdamsche Courant*, biljetten opgehangen in de diverse dorpen in de buurt, en ook de dorpsomroeper in Weesp had er melding van gemaakt. Men verwachtte blijkbaar heel wat mensen, want voor het toezicht op de kijkdagen waren een

veldwachter, drie dienaren van de politie en elf oppassers aangesteld. De veiling bracht een totaalbedrag van f 4.142,30 op.

Het merendeel van de geveilde stukken werd gekocht door Bartholomé's vader, de weduwnaar Jean Brand van Cabauw, heer van Willige Langerak, Cabauw en Zevender (1788-1847). Het lijkt er dan ook op dat hij en zijn dochter, met haar echtgenoot Franciscus Gijsbertus Staatskin baron van Brakell tot den Brakell, ook werkelijk een aantal jaren van Vredelust gebruik hebben gemaakt. Heel lang zal dit echter niet het geval zijn geweest, want toen Jean Brand op 26 mei 1843 het buiten van zijn dochter kocht, was hij al vijf jaar eigenaar van de mooie, nog bestaande buitenplaats Queekhoven aan de Vecht, bij Breukelen. Kort daarna heeft hij het herenhuis van Vredelust dan ook laten slopen, liet hij een nieuwe toeganspoort maken en een gedeelte van de boerderijstal repareren. Vredelust kreeg nu dus een geheel agrarisch karakter; ook het ooit zo met zorg aangelegde park veranderde langzamerhand in een klein bos en weer later is dit een gewoon weiland geworden.

Jean Brand, die rechter was en ook enige bekendheid genoot omdat hij in 1816 het volkslied *Wij leven vrij, wij leven blij, op Neêrlandsch dierb'ren grond* had geschreven, is in 1847 overleden in een kuuroord in de Bohemen. Vredelust vererfde daarop opnieuw op zijn dochter Bartholomé Brand. Zij behield het tot haar overlijden. Omdat haar enige dochter inmiddels kinderloos was overleden, had zij haar neef Pieter de Clercq Gzn. (XIIg, 1807-1879) benoemd tot haar enig en universeel erfgenaam. Hierdoor kwam Vredelust in 1878 terug in de familie die het al ruim 120 jaar in bezit had gehad. Maar voor slechts korte tijd; Pieter overleed reeds een jaar later en zijn erfgenamen besloten "de voormalige buitenplaats 'Vredelust', thans ingericht tot boerderij, met aanhorige landerijen, te zamen groot H. 29.60,46" te veilen. Dit gebeurde op dinsdag 26 mei 1891, in herberg De Roskam buiten Weesp. Het grootste perceel, met de boerderij, twee schuren, opgaand geboomte, tuinen, boomgaard en 16 kampen wei- en hooiland, bracht f 26.000,- op en werd gekocht door de heer J. Meylink te Weesp, de notaris die de veiling leidde. De drie andere percelen gingen voor nog eens ruim f 13.500,-, naar drie verschillende kopers.

Tegenwoordig herinnert vrijwel niets meer aan de oorspronkelijke pracht van de verdwenen buitenplaats; alleen de 18de-eeuwse boerderij van Vredelust is bewaard gebleven. Op een oude waterput naast de

boerderij prijkt nog het jaartal 1784, als een kleine verwijzing naar een rijke geschiedenis.



Wie door het bovenstaande geïnteresseerd is geraakt in de geschiedenis van het het Gein, kan ik het in de inleiding genoemde boek warm ter lezing aanbevelen. De volledige titel hiervan is: Marijke Carasso-Kok en J. Slofstra (red.), *Het Gein. Levensloop van een rivier*. Het kan worden besteld in iedere boekhandel, is uitgegeven bij Uitgeverij Uniepers Abcoude en beslaat 184 pagina's met ruim 200 illustraties, waarvan 50 in kleur. De prijs bedraagt f 39,90.

[Daan C. de Clercq, nov. '98]

6. Scribenten blijven welkom

Hier eindigt deze nieuwsbrief. Tot slot benadrukken wij, als in de vorige nummers, dat de kolommen van de nieuwsbrief open staan voor iedereen met informatie. Bijdragen zijn altijd welkom. Schrijf hiervoor naar de voorzitter: P.R. de Clercq, Banstraat 25 2517 GH Den Haag.

Met hartelijke groet,

Het Bestuur.



[Eindredactie: Peter R. en Daan C. de Clercq]

Correspondentieadres: Banstraat 25 2517 GH Den Haag.

Bankrelatie: Postbank rek.nr. 33.26.180 t.n.v. Familie Archief De Clercq te Leiden.